

Plan for den første lese- og skriveopplæringen

Sandved skole

Innholdsfortegnelse

1	<i>Begynneropplæringen i lesing og skriving</i>	3
	En balansert lese- og skriveopplæring	3
	Skrive seg inn i lesingen	3
	Aktive og utforskende elever	3
2	<i>Innhold i begynneropplæringen i lesing</i>	4
	Bokstaver og lyder – byggesteiner i skriftspråket	4
	Utvikle språklig bevissthet	4
	Bokstavkunnskap	4
	Leser – trekke lyder sammen til ord, utvikle flytende og automatisert lesing	4
	Skrive	5
	Oppdagende skriving - skrive seg inn i lesing som metode	5
	Skriveroller i begynneropplæringen	5
	Å skrive for hånd og på tastatur	5
	Les og forstå	6
3	<i>Mål og metoder i begynneropplæringen i lesing og skriving</i>	7
	Bokstaver og lyder – byggesteiner i skriftspråket	7
	Leser – trekke lyder sammen til ord, utvikle flytende og automatisert lesing	7
	Skrive	9
	Les og forstå - lese med sammenheng og forståelse og bruke strategier for leseforståelse	11
	Les og forstå - Utvikle gode språkferdigheter og god begrepsforståelse	13
	Les og forstå - Utvikle leseglede og motivasjon for lesing	14

1 Begynneropplæringen i lesing og skriving

Både innholdet og metodene vi velger i begynneropplæringen i lesing skal være i tråd med prinsipper og verdier i LK 20, og støtte seg på nyere forskning på lese- og skriveopplæring. Innhold og metoder velges på bakgrunn av dette. Følgende prinsipper skal ligge til grunn:

En balansert lese- og skriveopplæring

Det finnes i hovedsak to ulike tilnærminger til leseundervisning; «phonics», som fokuserer på systematisk bokstavinnlæring og avkodingsferdigheter, og «whole language» som vektlegger at lesing av ord og tekster må inngå i en meningsfull helhet for elevene.

Nyere forskning viser at en balansert tilnærming, der begge disse metodene er med i undervisningen gir best leseundervisning.

Skrive seg inn i lesingen

Mange elever har allerede erfaringer med både bokstaver og skrift når de kommer til skolen. I opplæringen skal elevene få utforske og skrive fra første stund. Mange barn oppdager koblingen mellom lyd og bokstav når de selv skriver. Skriving gir rom for oppdagelse av bokstaver, ord og setninger.

Skriving vil for mange barn være en støtte for å bli fonemisk bevisste og oppdage koblingen mellom lyd og bokstav. Å ta i bruk bokstavene til skriving på elevenes egne premisser kan åpne veien inn i lesingens verden.

Aktive og utforskende elever Opplæringen skal preges av aktive elever og støttende og modellerende lærere. Metodene må legge til rette for lek og utforskning og bidra til aktive elever som tidlig lærer å være engasjerte i egne læreprosesser. Elevaktivitetene skal oppleves som meningsfulle for elevene og legge til rette for at alle får arbeide innenfor sin nærmeste utviklingssone.

Lærerne skal støtte opp elevenes læring ved å gi støtte underveis og gi eksplisitt undervisning i korte økter. Undervisningen må innebære høy grad av muntlighet og dialog mellom lærer og elev, og mellom elever.

En engasjerende og meningsfull leseopplæring kan foregå innenfor relativt bestemte undervisningsrammer eller mer åpent.

Eksempler på slike elevaktive arbeidsformer i begynneropplæringen i lesing kan være:

- *Lek og skriving – engasjerende undervisning*
- *Språkleker*
- *Dramatisering*
- *Rammelek – drama, rollelek, fagspesifikk skriving, forfattere, forlag som metode*
- *Oppdagende skriving, med og uten lyd støtte*
- *Stasjonsundervisning*
- *Uteskole*
- *Veiledet lesing*
- *Ordjakt i tekst og på ulike læringsarenaer*
- *Felles tekstskaping*
- *Bruk av modelltekster i skriveopplæring*
- *Høytlesing med dialog*

2 Innhold i begynneropplæringen i lesing

Bokstaver og lyder – byggesteiner i skriftspråket

Utvikle språklig bevissthet

Språklig bevissthet henger tett sammen med lese- og skriveutviklingen. *Språklig bevissthet* innebærer at leseren kan flytte fokuset fra innholdet og mening i språket, til språkets form. *Fonologisk bevissthet* er bevissthet om hvordan språket er bygget opp av lyder. Å bli *fonologisk bevisst* innebærer at barnet lærer seg å rime, klappe stavelser og etter hvert lytte ut lyder i ord og koble lydene til bokstaver. Det er dette som danner grunnlaget for at barn skal kunne mestre det alfabetiske prinsippet. Elevene må ledes til språklig og fonologisk bevissthet. Når det jobbes med f.eks. rim, rytme og lyder, er det viktig at dette arbeidet tar utgangspunkt i naturlige samtaler, meningsfulle tekster og aktiviteter i naturlige kontekster. Å bli bevisst hvordan ord er satt sammen av lyder, og at disse lydene er knyttet til bokstavene skal være del av leseopplæringen.

Bokstavkunnskap

Forskning viser at klasser som legger stor vekt på muntlig aktivitet rundt utforskning av tale og skriftspråk har bedre resultater enn klasser som gjør dette i mindre grad.

Mange elever har erfaring med bokstaver og skriftspråk før skolestart.

For at alle elevene skal få sikker bokstavkunnskap og komme i gang med å lese, er eksplisitt bokstavinnlæring en forutsetning. Elevene skal få møte alle bokstavene, både store og små før jul. Det er anbefalt å arbeide eksplisitt i korte økter med to bokstaver i uken.

Samtidig er det viktig å ta bokstavene i bruk til lesing og skriving. Bokstavinnlæringen skal kombineres med lese- og skriveaktiviteter, slik at elevene kan bruke bokstavene etter hvert som de lærer dem. Elevene skal møte bokstavene og øve på dem i mange sammenhenger, i naturlige kontekster og i autentiske tekster..

Leser – trekke lyder sammen til ord, utvikle flytende og automatisert lesing

Målet med den første leseopplæringen er at elevene skal lese med flyt og forståelse. For å nå dette må elevene først forstå det alfabetiske prinsipp og koble lyd og bokstav. Videre skal de trekke sammen lyder til ord.

Etter hvert vil leseferdighetene automatiseres, både på ord- og setningsnivå. Leseflyt kan forstås som en bro mellom ordlesing og leseforståelse.

Elevene skal bli selvstendige og meningssøkende lesere som kan bruke ulike strategier til å lese og forstå ord og tekster. Dette gjøres gjennom eksplisitt undervisning i avkoding og gjenkjenning av ord, kombinert med arbeid med leseforståelse. At undervisningen er eksplisitt betyr at læreren viser eller demonstrerer hvordan elevene kan tenke for å løse en oppgave.

Følgende delferdigheter som må arbeides eksplisitt med:

- Hver bokstav og bokstavlyd
- Fonologisk syntese (å trekke lyder sammen til ord)
- Fonologisk analyse (å analysere hvilke lyder som inngår i et talt ord)
- Ulike måter å lese ord på (trekke sammen lyder, lese stavelser, kjenne igjen deler eller hele ord)
- sammensatte grafem og ikke-lydrette skrivemåter
- gjenkjenne frekvente irregulære ord
- diftonger, stavelser, dobbel konsonant og tegnsetting.

Eksplisitt undervisning i lesing kan skje i felles leseopplevelser i klassen, i veiledet lesing i grupper eller direkte instruksjon med enkeltelever.

Skrive

Skriving er en aktivitet der elevene øver opp en sikker kobling mellom lyd og bokstav og vil også være med på å fremme leseferdighet

Oppdagende skriving - skrive seg inn i lesing som metode

Lese- og skriveutvikling henger nøye sammen, og det er mye i skrivingen som påvirker og støtter leseprosessen. Mange barn utforsker skriving før de utforsker lesing. For mange elever kan skriving være lettere enn lesing.

Skriving er en konkret handling og elevene får formidle sitt eget budskap med egne ord.

Gjennom skriveaktiviteter blir fonologisk bevissthet, bokstavkunnskap og ordgjenkjenning styrket, og slik kan skriving være en motor for å knekke lesekode.

Elevene skal få utforske, leke og oppdage skriftspråket og stave ord etter egen oppfatning. Læreren kan etter hvert veilede til riktig skriftspråk.

Elevene skal arbeide med *oppdagende skriving* der de eksperimenterer, oppdager og utforsker sammenhengen mellom lyder og bokstaver. Elevene skal få arbeide med autentiske skriveoppgaver der de skriver til en reell mottaker. Rollelek og isenesetting av lekpregede situasjoner som oppmutrer til å skrive kan være en del av slike autentiske skrivesituasjoner.

Skriveroller i begynneropplæringen

For å legge til rette for en helhetlig skriveopplæring der elevene utvikler alle sider ved skrivingen, er det nyttig å være bevisst hvilke skriveroller vi gir elevene i begynneropplæringen. Det er nødvendig at elevene får være i ulike skriveroller for å utvikle gode skriveferdigheter.

Vi kan tenke oss tre ulike skriveroller i begynneropplæringen.

- *Øveskriveren*: Eleven som trener på den tekniske skrivingen som for eksempel rettskriving og bokstavforming.
- *Språkforskeren*: Eleven som utforsker og prøver ut skriving, uten å ta hensyn til formelle krav. Eleven får være kreativ og bokstavutforskende.
- *Forfatteren*: Eleven som skaper tekst for å formidle og kommunisere som en del av skriving i alle fag.

Lærerne må være bevisst på å ivareta alle rollene – fra første skoledag. Tradisjonelt har øveskriveren fått stor plass i den første skriveopplæringen, fordi opplæringen har vært preget av en tanke om at elevene må lære seg det grunnleggende og formelle først. For å bevare motivasjon og oppleve skrivingen som meningsfull er det viktig å få være i alle skriverollene. I tillegg vet vi at den utforskende skriverollen er en støtte for elever som lærer

seg bokstaver og trener på avkoding.

Å skrive for hånd og på tastatur

Elevene skal få skrive både med sin egen skrift og på tastatur.

Læreren skal modellere riktig skriving av bokstavene etter hvert som de presenteres, men kravet til «riktig» forming/skriving av bokstaver hos elevene skal prioriteres ned i starten. Det er viktig at elevene først forstår hva de skal bruke bokstavene til, og tidlig får erfaringer med å ta bokstavene i bruk til lesing og skriving. Å skrive bokstaver for hånd er for mange elever en konkret måte å arbeide med bokstaver å lyder. Når man former bokstaver får hånd stimuleres flere sanser og det kan være lettere å huske lyden og koble lyden til rett form. Tidspunktet for når barna skal begynne å øve riktig form og plassering på linjer må være tilpasset hver enkelt, og få større fokus etter hvert. Systematisk arbeid med å utvikle funksjonell håndskrift hos elevene skal prioriteres på 2. trinn.

Å skrive på tastatur på 1. trinn har flere fordeler. Elevene skriver uten å måtte forme bokstaver, ha tanken på skriveretning og blyantgrep. Dette frigjør oppmerksomheten til andre sider av skriveprosessen som å utforske rettskriving og innhold. Når elevene skriver med lyd støtte på tastatur, får de trening i å koble bokstav til riktig lyd. Dermed kommer de tidlig i gang med å utforske skriftspråket og produsere egne tekster.

Les og forstå

Gjennom høytlesing og felles samtaler rundt tekst skal elevene få erfaring med *lesestrategier*. Ut fra høytlesing kan læreren legge til rette for dialog om tekster der elevene bruker språket til å forklare, begrunne og forstå teksten sammen. Prøv å få alle elevene i tale. Noen trenger mer tid enn andre. Våg å vente på

svar!

Høytlesing er med på å gi alle barn tilgang til tekster og felles leseopplevelser. Høytlesing er en sosial aktivitet og kan være med på å utvide ordforråd og begrepsforståelse. Dette skjer ikke av seg selv for alle elever. Læreren må modellere hvordan vi kan lager oss indre bilder, tolke teksten og relatere teksten til noe vi har sett og hørt før. Å sette av tid til arbeid med høytlesing på denne måten bidrar til *leselyst, mestring og leseglede*.

Ordforståelse og ordforråd har en stor innvirkning på senere leseforståelse. Dette må det jobbes med daglig gjennom samtaler, begrepsforklaringer, fortellinger, fellesopplevelser, høytlesing og i felles tekstskaping.

For å lære nye ord og begreper er det ikke nok at elevene får en god forklaring av hva ordet betyr. Visuell støtte og muntlige aktiviteter der elevene får ta ord og begreper i bruk øker sjansen for at elevene lærer nye ord. Elevene trenger også få møte nye ord mange ganger i ulike meningsfulle kontekster for å få en god forståelse av ordet. I begynneropplæringen vil det være viktig å arbeide systematisk med de grunnleggende analysebegrepene. Dette utvikler elevens språkforståelse og er med på å gi et godt utgangspunkt for å lære.

3 Mål og metoder i begynneropplæringen i lesing og skrivning

Bokstaver og lyder – byggesteiner i skriftspråket

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal utvikle forståelse for at språket har en form-og innholdsside</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne forklare hva en setning, et ord og en stavelse er. • Kunne dele opp ord i stavelser. • Kunne lytte ut lyder: først, inni og sist i ord. • Kunne legge til og ta bort lyder i ord. • Kunne finne og lage sammensatte ord. • Kunne trekke sammen lyder til ord i muntlige aktiviteter. 	<p>Anbefales å bruke språkleker daglig 15-20 min skrives, snakkes og lekes med ord. Lek og dialog</p> <p>Elevenes bokstavkunnskap må overvåkes gjennom hele 1. trinn slik at lærerne har et godt grunnlag for å kunne tilpasse undervisningen ut fra elevenes nivå.</p> <p>Bokstavkunnskap kan kartlegges i uformelle situasjoner som f. eks. veiledet lesing, aktiviteter med bokstavkort og språkleker. Viktig at trinnet har felles rutiner og struktur i bokstavinnlæringen.</p> <p>Bokstavediktater hver uke etter høstferien.</p> <p>God informasjon til foresatte om hva de kan bidra med i den første lese og skriveopplæringen. Spesielt viktig å få foresatte med på banen hvis elever ikke henger med.</p> <p>Ukentlige bokstav og orddiktater fra jul til vinterferien. Elever som ikke kan bokstavene, får tilrettelagt opplegg og oppfølging på skolen. Viktig å informere hjemmet.</p> <p>Udir kartlegging i lesing i mars.</p> <p>Vi skriver trykkskrift.</p>	<p>Eksempler på språkleker: Bokstavkongen "Bombå" Mitt skip er lastet med Bokstavkort Bokstavstafett. Språkleker (Jørgen Frost og Annette Lønnegaard Cappelen Damm 1996)</p> <p>Lage bokstaver med modellkitt. Skrive bokstaver i sukker og sand. Lage noe i kunst og håndverk som begynner på ukens bokstav. Smake på ukens bokstav. Bokstavsanger.</p> <p>Lære rim og regler. Skrive rimord og vers på rim sammen og alene. Vise hvordan flere bokstaver blir til ord og hvordan flere ord blir til en setning. Oppgaver hvor en bytter om på ord for å få en setning.</p> <p>Klappe stavelser i ord og setninger, sammen og alene. Lære begrepene først , i midten, sist.</p> <p>(Sett h foran ule, da får du hule. Lage sammensatte ord med skole, jul, sommer etc.)</p>	<p>Dersom en elev har utfordringer med bokstaver/ lyder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Språk 6-16 • Aski raski • Salaby • Repetisjonsark med høyfrekvente ord (malimo) • Repetisjonsoppgaver fra første trinn • SOL • På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skrivning. <p>https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/pa-spoeret-tidlige-intensiv-tiltak</p>
2.trinn	<p><i>Eleven skal videreutvikle forståelse for at språket har en form- og en innholdsside.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne forklare hva en setning, et ord og en stavelse er. • Kunne dele opp ord i stavelser. 	<p>Repetisjon fra 1. trinn</p> <p>Fortsette med språkleker jevnlig</p> <p>Daglig utforske språk og begreper der det leses, skrives, snakkes og lekes med ord. Lek og dialog</p>	<p>Eksempler på språkleker:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mitt skip er lastet med • kaste ball- den som mottar sier et ord som begynner på bokstaven som forrige ord fra medelev sluttet på 	<p>Dersom en elev har utfordringer med bokstaver/ lyder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Språk 6-16 • Aski raski • Salaby • Repetisjonsark med høyfrekvente ord (malimo)

	<ul style="list-style-type: none"> ● Kunne lytte ut lyder: først, inni og sist i ord. ● Kunne legge til og ta bort lyder i ord. ● Kunne mestre fonembytte. ● Kunne forklare hva et sammensatt ord er. ● Kunne trekke sammen lyder til ord i muntlige aktiviteter. ● Kunne finne grunnstammen (rotmorfemet) i ord. 		<ul style="list-style-type: none"> ● Si (ikke syng) kjente barnesanger sammen med elevene og ha fokus på rytme og rim ● Dramatisering https://sprakloyper.uis.no/barne-trinn/begynneropplaering/drama-som-arbeidsmate-i-klassen ● Uteskole ● Bokstavjakt ● Høytlesning- vis på projektor når tekst er en del av illustrasjonen ● Spill med bokstaver (Alias, huskesnu, puslespill) ● Lek lærer/ elev. En elev er lærer og skriver på tavla, læreren er en av elevene 	<ul style="list-style-type: none"> ● Repetisjonsoppgaver fra første trinn ● SOL ● På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/pa-spoet-tidlige-intensiv-tiltak

Lese – trekke lyder sammen til ord, utvikle flytende og automatisert lesing

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal utvikle sikker lyd-bokstavforbindelse og bruke bokstavene til lesing og skriving</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne leseretningen. • Kunne forstå sammenhengen mellom språklyder og bokstaver. • Kunne knytte navn og lyd til alle bokstaver, store og små. • Kunne skille mellom vokaler og konsonanter. • Kunne lese enkle, lydrette to og tre-lydsord med sikkerhet og flyt. • Kunne lese enkle setninger med flyt. • Kunne lese noen høyfrekvente ikke-lydrette ord ortografisk. • Kunne skrive med små og store bokstaver på tastatur. • Kunne forme de små og store bokstavene, for hånd (stavskrift). 	<p>Daglig utforske skriftspråket ved å ta bokstavene i bruk til å lese, skrive og lekes med ord.</p> <p>Gjennomgå alle bokstavene før jul (store og små), Vi lærer to bokstaver i uka.</p> <p>Ha to repetisjonsuker etter høstferien. Alle bokstaver skal være gjennomgått før jul. Repetere fire bokstaver i uken fra 1. januar frem til vinterferien.</p> <p>La elevene møte store og små bokstaver.</p> <p>Viktig å ha riktig lesteknikk,(ikke slippe lyden før den treffer neste lyd. Viktig å passe på at elevene ikke leser inni seg før de leser høyt)</p> <p>Kunne lese og gjenkjenne noen høyfrekvente ord jeg, er, de,</p> <p>Modellere og veilede elevene i bruk av avkodingsstrategier: -lyd-for-lyd (syntese) -stavelseslesing -helordslesing</p> <p>Introdusere elevene for noen høyfrekvente ord. Trene leseflyt ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> - veiledet lesing - repetert lesing 	<p>Øve på bokstavnavn og lydnavn daglig. La elevene bli kjent med store og små bokstaver via trykkskrift (lesing) og (stavskrift) skriving. Hvor i munnen formes bokstaven? (kan bruke spill)</p> <p>Bruke lesefinger for å ha riktig leseretning og for å holde fokus. Hovedvekt på lyd for lyd (syntese) og staveleseslesing:Johnsbraathen leseark er inkludert i Sandved skole sine egne leseark.</p> <p>Øve på leseflyt med tilpasset tekst: Sandved skole sine egne leseark (Zeppelin lesebok 1a og 1b og Salto) lesebok. Småbøker Skolestudio , digitale tekster</p>	<p>Dersom en elev har utfordringer med bokstaver/lyder:</p> <p>Både repetere og jobbe ekstra med bokstaver, ord og stavelser. Hensiktsmessig å ta ut enkeltelever i noen få minutter for å øve på bokstaver/lesing.</p> <p>Bokstavkort Aski Raski Relemo SOL Odd Haugstad sitt leseverk.</p> <p>Språkleker</p> <ul style="list-style-type: none"> • På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. <p>https://sprakloyper.uis.no/barnetri nn/begynneropplaering/pa-sporet-tidlige-intensive-tiltak</p>

		<p>Felles samtale og aktiviteter med bokstaver</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skrive tekster felles i samlinger - Vise hvordan lesing er å trekke lyder sammen - Aktivitet med bokstavenes navn, lyd, form og finne bokstaven i teksten - Veiledet lesing - Rammelek som legger til rette for utforskende skriveaktivitet - Skrive seg til lesing ved å bruke med tastatur med lyd støtte - Skrive bokstaver, ord og setninger for hånd og på tastatur <p>Anefales tavle drilling på bokstaver med lyder og vokal/konsonant, 5 min hver dag</p> <p>Anbefales å lese med læringsvenn annen hvert ord/ setning 5-10 min hver dag.</p>	<p>Gjennomgå bokstaver og ord i samling.</p> <p>Leser tekster vi skriver sammen. eks. Jeg liker is, sa. Ove. Dra lydene sammen, ikke slippe lyden før en kommer til neste lyd.</p> <p>Jobbe sammen to og to . Hva kan du om ukas bokstav. R, kononant, bokstavnavn, lydnavn, skriveretning, høyde, disse ordene begynner på, disse ordene har r i midten, disse ordene r til slutt.</p> <p>Skrive bokstaver og ord på tastatur.</p> <p>Bokstav læring, bokstavforming og ordlesing - og Bokstavprøven https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/bokstavlaering-bokstavforming-og-ordlesing-og-bokstavproven</p>	
--	--	--	---	--

<p>2.trinn</p>	<p><i>Eleven skal utvikle sikker bokstavnunnskap og bruke bokstavene i lesing og skriving</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne gjenkjenne og gjenkalle store og små bokstaver. ● Kunne alfabetet. ● Kunne sette lyd til ulike bokstavkombinasjoner/grafemene. ● Kunne skille mellom vokaler og konsonanter. ● Kunne kjenne igjen og lese diftongene. ● Kunne dele ord i stavelser. ● Eleven skal ta i bruk ulike strategier for lesing av ord. ● Ha automatisert de mest alminnelige ikke- lydrette ord som jeg, og, men osv. ● Kunne lese tilpassede tekster med flyt og intonasjon. ● Utvikle håndskrift ved å kunne skrive små og store bokstaver med stavskrift. ● Kunne skrive enkle tekster i ulike sjangere for hånd og på tastatur. ● Kunne skrive lydrette ord og noen ikke- lydrette ord. ● Kunne starte en setning med stor bokstav og slutte med punktum, spørsmålstegn eller utropstegn. ● Kunne dele opp ord med mellomrom. 	<p>Sommerferien mellom første og andre skoleår øker gapet mellom dem som leser og de som ikke har knekket koden. Lesing kan for mange være forbundet med store anstrengelser, derfor blir det ikke gjort i sommerferien. Enkelte elever leser i sommerferien, andre klarer å ta opp igjen det de har glemt, mens andre aldri riktig forstod det alfabetiske prinsippet.</p> <p>Nødvendig repetisjon fra 1. trinn, ut fra elevens utviklingsnivå. Tilpasse opplæringen etter resultat fra kartlegging.</p> <p>Daglig utforske språk og begreper når det leses, skrives, snakkes og lekes med ord.</p> <p>Modellere og trene systematisk på ulike strategier for avkodning: <i>lydering, stavelseslesing, orddeling, helordslesing</i></p> <p>Arbeide med komplekse bokstav- og lyd- forbindelser som ai, ei, au, øy, gj-, hj-, kj-, skj-, sj-, tj-, -ng, og hv-.</p> <p>Repetere og innarbeide sikkerhet på vokaler og konsonanter og diftonger. Arbeide med stavelsesdeling. Arbeide med forstavelser og endelser og med å finne rotmorfemer/grunnstammen i ord.</p> <p>Arbeide systematisk med høyfrekvente ord Trene leseflyt ved:</p> <ul style="list-style-type: none"> - veiledet lesing - repetert lesing - korlesing ut fra nivå <p>Skrive seg til lesing ved å bruke tastatur med lyd støtte i varierte oppgaver, alene og sammen med andre.</p>	<p>Ideer til leseoppgaver:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Veiledet lesing ● Ordjakt i tekst og på ulike læringsarenaer ● Høytlesing med dialog <p>Tips til minoritetsspråklige barn: https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/flerspraklige-elever-barnetrinn/ny-ankomne-minoritetsspraklige-elever-barnetrinn</p> <p>Bruk språk i alle fag, forslag til språk i matematikk: https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/sprak-i-matematikk</p> <p>Bokstavlæring, bokstavforming og ordlesing - og Bokstavprøven https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/bokstavlaering-bokstavforming-og-ordlesing-og-bokstavproven</p> <p>Skolestudio , digitale tekster</p>	<p>Sette opp tiltak etter kartleggingsprøve i lesing første trinn. Bruk forslagene i conexus.</p> <p>Forslag til lekser: https://docs.google.com/document/d/1FEqv_W-OnOKxecc4SWFfCFEQi4IPUCSL7ASrx9kvj-U/edit</p> <p>Relemo https://drive.google.com/drive/foolders/1yNzx7pNZX2qTTGL9VBvxQsJd2j2p67Q2</p> <p>Sette opp alfabetlinjer på pult https://drive.google.com/drive/foolders/1yNzx7pNZX2qTTGL9VBvxQsJd2j2p67Q2</p> <p>Jobbe med høyfrekvente ord https://drive.google.com/drive/foolders/18Cv76I5yPDMkmlZeccS8TOIpC_QJmX8</p> <p>Bokstavprøven</p> <p>SOL Aski Raski</p> <p>På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/pa-spoeret-tidlige-intensive-tiltak</p>
-----------------------	---	---	--	---

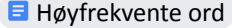
		<p>Arbeide med enkel rettskriving og tegnsetting i øvesituasjoner.</p> <p>På 2.trinn er det naturlig å forvente stor variasjon i elevenes leseferdigheter og undervisningen må i stor grad inneholde individuelle tilpasninger</p>		
--	--	--	--	--

<p>3. - 4. trinn</p>	<p>Eleven skal utvikle en sikker og nøyaktig avkoding.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleven skal ta i bruk ulike strategier for lesing av ord: Kunne bruke ortografisk lesestrategi, samt kunne bruke fonologisk strategi som “back-up” ved vanskelige ortografiske mønstre (eks. “beherskelse”) • Kunne lese ord i ord. • Kunne lese vanlige ord med automatikk • Ha automatisert de mest høyfrekvente ordene (220-ordslista *vedlegg) • Øke lesehastigheten uten at det går ut over sikker avkoding og forståelse. • Stoppe opp og studere nye og ukjente ord, lese om igjen og korrigere seg selv. • Kunne lese en tekst på ulike måter, skumlese, nærllese, søkelese. • Kunne lese en tekst med flyt og innlevelse. • Kunne lese en hel bok med tekst og færre bilder på egenhånd. 	<p>Nødvendig repetisjon fra 1.og 2.trinn ut fra elevens eget utviklingsnivå.</p> <p>Jobbe med språklig bevissthet: <i>stavelser, bokstavkombinasjoner og lydpakker (f.eks.: ng, kj, skj), grunnmorfemer (f. eks. gutt, hus, bil), bøyingsmorfemer (f. eks. -en, -et, -er, -ene).</i></p> <p>Modellere og veilede elevene i bruk av avkodingsstrategier: fonologisk lesing ved behov, <i>stavelseslesing, orddeling, kjenne igjen ord (ortografisk lesing)</i></p> <p>Arbeide systematisk med høyfrekvente ord. Trene leseflyt på ulike måter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiledet leing - Repetert lesing - Korlesing - Parlesing - Stillelesing <p>Daglig lesestund. Mengdetrening for å trene opp flyt. Bokkasser eller hyllebøker skal være lett tilgjengelig.</p> <p>Jevnlige bibliotekbesøk (både skolen og sandnes bibliotek).</p> <p>Elever som fortsatt har en usikker avkoding må få tilpasset støtte.</p> <p>Systematisk arbeid med rettskriving.</p>	<p>Eksempel på arbeid med ortografisk bevissthet:</p> <p>Bruk relevante tekster og gå på jakt etter ord, f. eks.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ord med med en stavelse, to stavelser, tre stavelser e.l. - ord med komplekse grafem som f eks skj-lyd, hv-lyd, j-lyd, ng-lyd, diftonger - ord som er sammensatte - let etter ord i ord <p>Se hvordan ord kan deles inn i stavelser. Kan elevene lage nye ord med gamle stavelser? F. eks. skolegård - sko-le-gård → joggesko, lege, bondegård. Gjør elevene oppmerksomme på at stavelser kan settes sammen på forskjellige måter og slik danne nye ord.</p> <p>Arbeid med stavelser:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruk sentrale begreper som jobbes med f. eks. naturfag/samfunn/sammenti men/el. og se på begrepenes forside. Del inn i stavelser. - Stavelsespuslespill (klipp opp ord og pusle sammen, prøv å pusle nye ord med stavelsene) - Stavelseskryssord (kryssord, men med stavelser i stedet for bokstaver) - stavelsesstafett ute/i gym - På chromebook med læringsvenn: elevene lager ord sammen med utgangspunkt i et ord der den ene skal skrive et nytt ord ved å bruke siste stavelse i forrige ord. F eks: lastebil - billig - ligne - nese osv) <p>Arbeid med gjenkjenning av ord:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Setninger uten mellomrom 	<p>Aktuelle kartleggingsverktøy som skal gjennomføres av lærer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - SOL - Carlsten lesekartlegging - Aski Raski - Språk 6-16 (kan også gjennomføres av spes.ped.kontakt) <p>Når elever ikke når forventede mål eller hvis kartlegging tyder på at eleven har vansker med å tilegne seg leseferdigheter, skal tiltak iverksettes.</p> <p>Tiltak fra - SOL-programmet (ligger forslag til tiltak i conexus engage)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tilpass opplæringen etter SOLing og SOL på nytt etter en periode på 4 uker. <p>Tiltak Aski Raski:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aski raski intensivt opplegg over 4 uker (viktig med kartlegging før og etter tiltaksperiode for å vurdere effekt) - Tilpasse lekser <p>Hvis effekt av tiltak er liten eller hvis man ser at eleven innfrir to eller flere av kriteriene nedenfor, henvis spesped.kontakt for LOGOS-kartlegging:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eleven har ikke kontroll på bokstavene - Eleven strever med å manipulere språklyder (viser fonologiske vansker) - Eleven leser ukritisk ord som nonord uten å korrigere seg selv - Eleven har betydelige skrivefeil (f. eks. stikker om på språklyder, glemmer vokaler i ord el.)
------------------------------	---	--	---	---

			<p>der elevene skal finne mellomrommene. Skriv f.eks. 3-5 faktasetninger på slutten av uka (uten mellomrom mellom ord) der det oppsummeres hva som er jobbet med i forskjellige fag. F eks: Vannløperen/leveriferskvann.</p> <p>-</p> <p>Arbeid med hørfrekvente ord</p> <ul style="list-style-type: none">- Aski Raski i intensive perioder som lekse med oppfølging på skolen. Se eget skriv om dette.- Bomba- Huskesnu- 220-ordliste som øveord - husk å ha øveord godt synlig i klasserommet- Gjenkjenne et utvalg hørfrekvente ord i tekster.- Gjenkalle et utvalg hørfrekvente ord i skriftlige oppgaver (f.eks. skriv en setning og bruk ordet "...") <p>Språkløyper fra Lesesenteret: https://sprakloyper.uis.no/barnetrinn/begynneropplaering/lesing-i-begynneropplaeringen</p>	<ul style="list-style-type: none">- Foreldre er bekymret- Dysleksi/lesevansker/språkvaner i familien
--	--	--	--	---

Skrive

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal utvikle skriveferdigheter fra lekeskriving, til å skrive ord, setninger til små fortellinger og faktasetninger</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Utforske sammenheng mellom lyd og bokstav gjennom ulike skriveaktiviteter. • Bruke bokstavene til å eksperimentere med ord i håndskrift, med alfabetkonkreter (klosser, kort, korker, plastilin) og på tastatur. • Skrive ord ved å lytte ut lyder. • Uttrykke egne meninger med tegning og skrijving. • Organisere informasjon i tankekart med tegning og/eller tekst. 	<p>Elevene skal lære bokstavnavn, lydnavn, skriveretning, høyde på bokstavene og kunne skrive bokstavene i bokstavhus og på vanlige linjer. Trykkskrift.</p> <p>Veiledet skrijving med tilbakemeldinger og støtte underveis i skriveprosessen. La eleven utforske, leke og oppdage skriftspråket og stave ord etter egen oppfatning, men veilede til riktig skriftspråk.</p> <p>Sjekk /ha funksjonelt blyantgrep.</p> <p>Skrive seg til lesing ved å bruke tastatur med lyd støtte.</p> <p>Bruke startsetninger, ordkort og bildekort som støtte i tekstskaping.</p> <p>Skrive tekster felles for å modellere skrijvingen.</p> <p>Skrive egne tekster etter mønster fra fellesskriving og modelltekster.</p> <p>Rolleleker med skrijving i leken. Skrive ut fra egne erfaringer. Skrive brev, lister, beskjeder.</p>	<p>Skrive bokstaver og ord på tastatur. (Salaby leseron1-9.) Skriv ord og modelltekster på tastatur.</p> <p>Skrive modelltekster på ark og tastatur sammen med hele klassen og to og to. Skrivetips fra lesesenteret: sykehuslek, flyplass etc.</p> <p>Når to... skal kose seg da....</p> <p>Skrive brev til fadderne, julebrev , Friminutt, Luen min Skrive faktasetninger om dyr etc..</p> <p>Alfabetlinje på pult</p> <p>Å være skrive lærer i norsk: https://sprakloyper.uis.no/begynneropplaering/skrive-i-ulike-fag-kva-betyr-det-i-praksis/skriving-i-begynneropplaeringa/film-vere-skrivelerar-i-norsk</p>	<p>Modellering er ekstra viktig. Støtterammer og avskrift er til stor hjelp for disse elevene. De elevene som har utfordringer med å forme bokstaver, kan også ha utbytte av at noen prikker bokstavene.</p> <p>På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skrijving. https://sprakloyper.uis.no/barnetripp/begynneropplaering/pa-spoeret-til-tiltaksintensive-tiltak</p>

		<p>Skrive og tegne til fortellinger og tema som er kjente.</p> <p>Vi skriver stavskrift Begreper: Minst 3 begreper pr. uke. Øveord: 20 høyfrekvente ord.</p> <p></p>		
<p>2.trinn:</p>	<p><i>Eleven skal videreutvikle skriveferdigheter fra å skrive enkle ord og setninger til å skrive sammenhengende fortellinger og enkle faktatekster.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne skrive setninger med sammenheng. • Ha kunnskap om forskjellen på å skrive en faktatekst og en skjønnlitterær tekst. • Kunne skrive enkle tekster med innledning, handling og avslutning. • Kunne bruke et tankekart eller et begrepskart som utgangspunkt for å kunne skrive en tekst. • Kunne gi uttrykk for meningen sin gjennom tegning og enkel skriving. 	<p>Veiledet skriving med tilbakemeldinger og støtte underveis i skriveprosessen.</p> <p>Skrive tekster felles for å modellere skrivingen – eksplisitt skriveundervisning – i alle fag.</p> <p>Skrive seg til lesing ved å bruke tastatur med lydstøtte.</p> <p>Tenkeskriving som metode for å utforske, reflektere og arbeide med egen læring og fagstoff.</p> <p>Modellere bruk av tankekart og begrepskart i forberedelse til skriving.</p> <p>Bruke skriverammer og eksempeltekster og skrive enkle fagtekster.</p> <p>Bruke skriverammer og eksempeltekster og gjenfortelle historier med tydelig oppbygning og repetisjoner.</p> <p>Skrive sammen med læringspartner for å øke dialog og refleksjon under skriveprosessen.</p> <p>Skrive i ulike sammenhenger – beskjeder, lister, fakta, brev, fortelling, tegneserier.</p> <p>Vi skriver stavskrift</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Felles tekstsaking • Bruk av modelltekster i skriveopplæringen • Skrive kort til hverandre <p>Artikkel ang å la barn tidlig skrive: https://sprakloyper.uis.no/sites/default/files/2021-06/Skriving%20fra%20første%20skoledagdag%20-%20Myran%20%26%20Haaland_0.pdf</p> <p>Å være skrivekamerat i norsk: https://sprakloyper.uis.no/begynneropplaering/skrive-i-ulike-fag-kva-betyr-det-i-praksis/skriving-i-begynnaropplaeringa/film-vere-skrivelaerar-i-norsk</p> <p>Alfabetlinje på pult</p>	<p>Sette opp tiltak etter kartleggingsprøve i lesing første trinn. Bruk forslagene i conexus.</p> <p>Oppgaver som knytter lesing og skriving i sammen:</p> <p>Få ideer på lesesenteret: https://sprakloyper.uis.no/begynneropplaering/skriving-i-begynnaropplaeringa</p> <p>På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. https://sprakloyper.uis.no/barnetrin/begynneropplaering/pa-sporet-tidlige-intensive-tiltak</p>

		høyfrekvente : 80 ord Bergreper : minst 3 begreper i uken Høyfrekvente ord		
3. -4. trinn:	<p><i>Eleven skal videreutvikle skriveferdighet for å kunne skrive fortellende, beskrivende og argumenterende tekster og få økt skriveglede.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skrive sammenhengende og funksjonell stavskrift. • Kunne vanlige rettskrivingsregler og bruke dem i egne tekster. • Kunne skrive en tekst med struktur overskrift, innledning, hoveddel og avslutning. • Kunne kombinere ord, lyd og bilde i tekster, både med og uten digitale verktøy. • Kjenne fagenes tekster – kunne skrive enkle fagtekster på fagets premisser. • Kunne bruke eksempeltekster som utgangspunkt for egen skriving. • Kunne bruke læringsstrategier som utgangspunkt for å skrive en tekst. (F.eks. tankekart, nøkkelord, VØL-skjema, venn-diagram.) • Kunne skrive et kort sammendrag etter å ha lest en tekst. 	<p>Veiledet skriving med tilbakemeldinger og støtte underveis i skriveprosessen.</p> <p>Skrive tekster felles for å modellere skrivingen – eksplisitt skriveundervisning – i alle fag.</p> <p>Skrive seg til lesing ved å bruke tastatur med lyd støtte. På Sandved skole har alle elever tilgang til verktøyet <i>Intowords</i> og bør få en god innføring i bruk av dette.</p> <p>Tenkeskriving som metode for å utforske, reflektere og arbeide med egen læring og fagstoff. Mer om tenkeskriving her: https://skrivesenteret.no/ressurs/tenkeskriving-i-barn-enskolen/</p> <p>Modellere bruk av tankekart og begrepskart i forberedelse til skriving.</p> <p>Bruke eksempeltekster og skrive enkle fagtekster.</p> <p>Bruke eksempeltekster og gjenfortelle historier med tydelig oppbygning og repetisjoner.</p> <p>Skrive sammen med læringspartner for å øke dialog og refleksjon under skriveprosessen.</p> <p>Skrive i ulike sammenhenger for å trene på varierte skrivemåter: å fortelle, å beskrive, å informere, å reflektere, å argumentere.</p>	<p>Eksempel på verktøy for rettskriving:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Intowords: Gi alle elevene innføring i bruk av dette verktøyet. Vis dem opplæringsfunksjonen. Når elevene kan lytte gjennom teksten sin etter at de har skrevet, kan de lettere gjøres oppmerksomme på eventuelle skrivefeil (både stavefeil og grammatiske feil) som de kan korrigere selv. <p>Alfabetlinje på pult til alle elevene.</p> <p>Verktøy for tekstproduksjon:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Book creator (elevene kan lage egne små bøker og presentasjoner) - Creaza: <ul style="list-style-type: none"> - Cartoonist - elevene kan lage egne tegneserier - Mondomo - elevene kan lage tankekart med mange effekter. Tankekartet kan brukes i planlegging eller som utgangspunkt for presentasjon. - Intowords: skriverammer - her ligger skriverammer for forskjellige typer tekster. Disse kan fungere godt, særlig i planlegging av skrivearbeid. - skrivesenteret har også skriverammer for ulike typer tekst: https://skrivesenteret.no/ressurs/skriverammer/ - Skrive sammendrag: https://skrivesenteret.no/ressurs/krive-sammendrag/ 	<p>Hvis eleven strever med skriving: Ofte vil elever som strever med skriving også være en svak leser, da de to prosessene henger sammen. Fordi lesing og skriving henger tett sammen, anbefales det å både kartlegge lese- og skriveferdigheter selv om man primært er bekymret for skrivingen.</p> <p>Rettskriving: Aski Raski Diktat med et utvalg ord fra 220-ordslista.</p> <p>Tekstproduksjon: Dersom eleven strever med setningsstruktur og sammenheng i tekstene sine, anbefales det å kartlegge språk, eventuelt konsentrasjon og oppmerksomhet nærmere. Vær imidlertid klar over at også store vansker med lesing og skriving kan bidra til denne type vansker. Manglende erfaring med lesing kan også bidra til problemer med tekstproduksjon.</p> <p>Anbefalte kartleggingsverktøy som kan gjennomføres av lærer: Språk 6-16 20 spørsmål SOL (kartlegger primært leseferdighetene) ADDES (observasjonsverktøy om kartlegger oppmerksomhet, hyperaktivitet og impulsivitet). Husk at både SOL og ADDES har tiltaksbank som må brukes etter kartlegging.</p> <p>Ser man utslag på ovennevnt kartlegging av språk eller oppmerksomhet: ta kontakt med spesped.kontakt, som vurderer nærmere kartlegging og eventuelt</p>

Skrive i ulike sammenhenger for å trene på varierte skrivemåter: *å fortelle, å beskrive, å informere, å reflektere, å argumentere.*

Les og forstå - lese med sammenheng og forståelse og bruke strategier for leseforståelse

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal lese ord og enkle setninger og forstå innholdet.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne samtale om hensikt og mål for lesingen i samarbeid med lærer. • Kunne tegne et tankekart. <p><i>Før:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne samtale om bilder og overskrift før lesingen. <p><i>Under:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne avkode enkle ord og forstår hva de betyr. • Kunne lese enkle setninger og forstå innholdet. • Kunne spørre når det er noe de ikke forstår. <p><i>Etter:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne snakke om og stille spørsmål til det som er lest. • Kunne knytte det som leses til egne erfaringer og tidligere kunnskap. • Kunne gjenfortelle muntlig det som er lest. 	<p>Modellere og vise fram hele leseprosessen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aktivere forkunnskaper, se på bilder og overskrifter - tenkestopp underveis, oppklaring, undring - gjenfortelling, refleksjon i samtale og tegning. <p>Modellere og lage tankekart sammen. Veiledet lesing. Samtale felles og med læringspartner. Trene muntlig gjenfortelling. Høytlesing med tenkestopp og samtale. Leseforståelsesoppgaver.</p> <p>Samtaler, begrepsforklaringer, fortellinger, fellesopplevelser, høytlesing og tekstskaping skal ha høy prioritet.</p> <p>Våren 1. trinn nivådelte grupper jobber med leseforståelse. Bruk småbøker. (arbeidsark)</p> <p>Lekser: Leselekse i ca 10 min hver dag.</p>	<p>Bruke BO Tankekart Begrepsforståelse: Lære høyfrekvente ord, fagord og ukjente ord de møter i tekster. Viktig å lære seg å spørre om ord en ikke forstår.</p> <p>Jobbe med tekstoppgaver, lese ord og dra strek fra tekst til bilde og omvendt. Lese setninger og svare på ja/nei spørsmål. Lese tabell og statistikk. Gjenfortelle muntlig det en har lest.</p>	<p>Elever som har utfordringer med strategier og leseforståelse.</p> <p>Bruk bruker bilde som støtte. lese tilpasset tekst. Tekst med repetert setningsstruktur .</p> <p>På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. https://sprakloyper.uis.no/barnetrin/begynneropplaering/pa-sporet-tidlige-intensive-tiltak</p>

<p>2.trinn</p>	<p><i>Eleven skal lese setninger og enkle hele tekster med sammenheng og forståelse.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne vurdere mål og hensikt med lesingen og være bevisst at lesing har ulike formål: <ul style="list-style-type: none"> - lese for å lære - lese for å oppleve - lese for å gjøre ● Kunne samtale om ulike sjangere som eventyr, rim, regler, gåter, vitser, fakta, lister, plakater. ● Kunne lage et tankekart med bilde og tekst. <p>Før:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne ta i bruk forkunnskaper ● Kunne samtale om språklige virkemidler som overskrifter, illustrasjoner og faktabokser <p>Under:</p>	<p>Modellere og vise fram hele leseprosessen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modellere og samtale om hvordan vi forbereder lesingen ut fra hvilket mål og formål vi har for lesingen - Presentere ulike sjangere og samtale om dem - Modellere og samtale om lesestrategier - Modellere og samtale om førforståelse, innholdsforståelse og lage hypoteser <p>Metoder som kan brukes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiledet lesing - Felles samtaler i klassen - Arbeid med læringspartner <p>Å uttrykke egne tekstopplevelser gjennom ord, tegning, sang og andre estetiske uttrykk.</p> <p>Det skal avsettes tid til høytlesing hver dag. Høytlesningsøkten anbefales å være på ca. 20 minutter, og elevene bør ha bildestøtte. Lærer bør planlegge lesestopp og åpne opp for litterære samtaler rundt teksten.</p>	<p>Snakk om ord som skrives anderledes enn de høres ut (ikke lydrette ord) dersom de har noe å si for forståelsen</p> <p>Bruk BO- overblikk, hva tror du teksten handler om?</p> <p>Finn tekster som appellerer til eleven. Gjennkjenning er viktig, å ha bakkunnskap om temaet.</p> <p>Leseinnlæringen krever mye tid og mange gjentakelser. Inneklimate må være trygt. Lærers feedback må alltid være mot prosessen (anstrengelsen) og ikke mot den enkelte person.</p> <p><u>Bruk av lesestrategier ved høytlesing av bøker:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lærer modellerer hvordan man danner seg en førforståelse ved å se på utsiden av boka, boktittel, leser bakpå. - Lærer oppklarer ord underveis og demonstrerer hvordan man kan finne betydning av ukjente ord. <p>Eleven må øve på å snakke, lytte, lese og skrive i mange ulike sammenhenger</p> <p>Kahoot</p>	<p>Bruk bøker med lite skrift, men med handling!</p> <p>Snakk med eleven om hvorfor vi skal forstå det vi leser.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Hva er det jeg holder på med? ● Hvordan gjør jeg det? ● Hvorfor gjør jeg det? ● Hva fører det til? <p>Eleven må øve på å gjenfortelle. Ta for eksempel et kjent eventyr og bruk strategien "å gjenfortelle ved hjelp av bilder" Målet er at eleven skal våge selv å ta ansvar for å fortelle et velkjent eventyr med egne ord.</p> <p>Snakk med eleven om hva som skjer i teksten fortløpende.</p> <p>På sporet er et intensivt tiltak for elever som står i fare for å utvikle vansker med lesing og skriving. https://sprakloyper.uis.no/barnetrim/begynneropplaering/pa-sporet-tidlige-intensive-tiltak</p>
-----------------------	---	---	---	---

- Kunne spørre om ord og begreper i teksten de ikke forstår
- Kunne forstå og tolke det som leses.

Etter:

- Kunne samtale om og stille spørsmål om det som er lest.
- Knytter det som leses til egne erfaringer og tidligere kunnskap
- Bruke egne ord og trekke enkle slutninger ut fra informasjon i tekster.
- Kunne lytte til tekster **gjenfortelle** innholdet.
- Kunne **lage spørsmål** til en tekst og svare på dem.

Lekser: Leselekse i ca. 10 min hver dag.

<p>3.-4. trinn:</p>	<p><i>Eleven skal kunne lese tekster av ulike typer med flyt og forståelse. Eleven skal kunne lese for å tilegne seg opplevelser, kunnskap og informasjon i alle fag.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne lese med bevisst hensikt: for å lære, gjøre oppleve. <p><i>Før:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne ta i bruk forkunnskaper og skaffe seg overblikk over teksten før lesing (BON i BISON) <p>Starte på VØL-skjema i forkant av lesingen.</p> <p><i>Under:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne knytte det som leses til egne erfaringer og tidligere kunnskap (VØL-skjema). ● Kunne finne informasjon ved å kombinere ord og illustrasjon i tekster på skjerm og papir. ● Kunne samtale om innholdet i en tekst. ● Kunne lese mellom linjene og trekke slutninger. ● Kunne lese kritisk og reflekterende. ● Kunne oppfatte «den røde tråden» i et hendelsesforløp. ● Kunne overvåke egen leseprosess og vite når de forstår og ikke forstår. ● Ha strategier for hva de gjør når de møter ord, setninger og avsnitt de ikke forstår. <p><i>Etter:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kunne bruke begrepskart, tankekart for å bearbeide det de har lest. ● Kunne gjenværlle og skrive sammendrag fra det de har lest. ● Kunne finne nøkkellord i tekst de har lest. ● Kunne bruke bibliotek og internett ● Kunne lagre og gjenfinne informasjon på skjerm og papir 	<p>Modellere og vise fram hele leseprosessen: Samtale og dialog om hensikten med lesingen i ulike situasjoner.</p> <p>Modellere og arbeide med tankekart, begrepskart, tankekart, VØL-skjema, nøkkellord og BISON-blikk som strategier.</p> <p>Modellere og samtale om læring i alle prosesser. Arbeid med førforståelse, samtale om innhold og oppsummering med ulike type tekster.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veiledet lesing i fagene. - Felles lesing - lese sammen med støtte fra lærer. - Lesing med rollekort – leseforståelse i grupper. - Lesebestillinger – gi lesingen et tydelig mål i leseleker og i oppgaver på skolen. - Gjenværlle innhold til læringsvenn. <p>Muntlige aktiviteter som gjentas, tar opp igjen tema fra teksten som gir mulighet for å bearbeide ord, begreper og innholdet i tekst.</p> <p>Uttrykke tekstoppvelser gjennom tegning, sang og andre estetiske uttrykk.</p>	<p>Systematisk arbeid med lesestrategier.</p> <p>Vær eksplisitt i din forklaring på hvorfor vi bruker de forskjellige strategiene. Strategiene hjelper oss til å være aktive lesere og til å forstå det vi leser.</p> <p><u>Bruk av lesestrategier ved høytlesing av bøker:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lærer modellerer hvordan man danner seg en førforståelse ved å se på utsiden av boka, boktittel, leser bakpå. - Lærer oppklarer ord underveis og demonstrerer hvordan man kan finne betydning av ukjente ord. - Lærer modellerer å stille spørsmål til det de leser (“Jeg lurer på hvorfor...” etc). - Lærer husker å oppsummere hva som skjedde i boka sist de leste, samt oppsummerer etter høytlesningen (sammen med elevene). 	<p>Elever som strever med å ta i bruk lesestrategier kan ha ekstra nytte av en eksplisitt forklaring i hvorfor strategiene er nyttige verktøy i lesingen. Vektlegg hvorfor strategien er relevant og nyttig for eleven.</p>
----------------------------	---	---	--	---

Les og forstå - Utvikle gode språkferdigheter og god begrepsforståelse

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal utvikle ordforrådet og støtte eleven i møte med skolespråket.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Lære grunnleggende begreper/analysebegreper. ● Kunne organisere ord i kategorier. ● Kunne bruke et situasjonsuavhengig språk om noen kjente tema som f.eks. familie, årstider, hverdagslige rutiner. 	<p>Daglig utforske språk og begreper der det leses, skrives, snakkes og lekes med ord.</p> <p>Utnytte naturlige situasjoner til språk og begrepsutvikling daglig.</p> <p>Arbeide systematisk med begreper.</p> <p>Samtale om språk og ord i ulike type tekster.</p> <p>Trene på å fortelle, forklare, beskrive og presentere kjente tema for hverandre for å trene situasjonsuavhengig språk.</p> <p>Legge til rette for situasjoner der elevene kan ta nye ord i bruk, i temabasert lek og i muntlige aktiviteter.</p> <p>Fokus på språk og begrepsforståelse i oppsummering av økter.</p> <p>Lage tankekart – på ark og chromebook. Temabøker om ord og begreper på ark og chromebook. Lage ordlister.</p>	<p>Viktig å jobbe daglig med ord og begreper. Knytte bilde og ord/tekst Konkretisere, Bruke bilder. Arbeide systematisk med begreper og høyfrekvente ord. (kan være lurt å følge ord og begreper som læøreverket legger opp til. Her Salto)</p> <p>Viktig at elevene øver seg på å fortelle eks. Fortelle noe fra helg, friminutt familie m.mer.</p> <p>Sammentime og TF etc. er med på å utvikle god begrepsforståelse.</p> <p>Våren: ha ukentlige øveord (høyfrekvente ord) skriftlig på vegg og på lekseplan.</p> <p>Våren: ha ukentlige begreper på vegg som snakkes om (utvide ordforråd)</p> <p>La elever få komme frem og si hva de har lært i timen utifra timens MÅL.</p>	<p>Språk 6-16 20 spørsmål Lære å spørre om hva ord betyr. Ord som skal leses i hjemmelekse må gjennomgås nøye i forkant og etterpå. SOL - kartlegging</p>

<p>2.trinn</p>	<p><i>Eleven skal utvikle ordforrådet og videreutvikle skolespråket.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Lære grunnleggende begreper/analysebegreper. ● Kunne organisere ord i kategorier. ● Kunne bruke et situasjonsuavhengig språk om flere tema. ● Kunne lytte aktivt og forstå informasjon. ● Kunne spørre om ord de ikke forstår. ● Kunne forstå betydningen av noen kjente ordtak og uttrykk. ● Kunne gjenfortelle innhold fra en samtale eller fortelling med egne ord. ● Kunne fortelle fra egne opplevelser med egne ord. ● Kunne fortelle om et kjent tema og ta i bruk fagord som er relevante. 	<p>Daglig utforske språk og begreper der det leses, skrives, snakkes og lekes med ord.</p> <p>Utnytte naturlige situasjoner til språk og begrepsutvikling daglig.</p> <p>Arbeide systematisk med begreper.</p> <p>Trene på å fortelle, forklare, beskrive og presentere kjente tema for hverandre for å kunne mestre situasjonsuavhengig språk.</p> <p>Gjøre det kjent og tydelig for elevene hvilke fagord som er relevante i ulike sammenhenger.</p> <p>Legge til rette for situasjoner der elevene kan ta nye ord og fagord i bruk, i temabasert lek og i muntlige aktiviteter som ordforklaringsbingo, forklar og bytt lapp, «hvem skal ut?», samarbeide om ordforklaringer, bruk av læringspartner, hva er likt/ulikt (venn-diagram).</p> <p>Utvide forståelse av nye ord ved å bruke synonymer og antonymer når det dukker opp nye ord i tekster.</p>	<p>Ha ukentlige øveord (høyfrekvente ord) skriftlig på vegg og på lekseplan.</p> <p>Ha ukentlige begreper på vegg som snakkes om (utvide ordforråd). Ha også dette på ukeplan.</p> <p>Lek med å bytte sjanger på setninger. Eks en beskrivelse: "Vi skal lese en bok" blir til instruksjon: "Les en bok". Elevene kan selv finne på flere bytter av teksttyper.</p> <p>Avtal med eleven hvilket avsnitt den skal lese høyt for klassen for å øke selvtilit.</p> <p>Høytlesning i par</p> <p>Finn nøkkelord i teksten</p>	<p>Språk 6-16</p> <p>20 spørsmål</p> <p>Lære å spørre om hva ord betyr. Ord som skal leses i hjemmelekse må gjennomgås nøye i forkant og etterpå.</p> <p>SOL - kartlegging</p>
-----------------------	---	---	--	--

		<p>Lage lister og kategorisere ord og begreper i tankekart og ordskjema -gjerne på chromebook. Lage tankekart – på ark og på chromebook.</p> <p>Temabøker om ord og begreper på ark og chromebook.</p>		
<p>3. -4. trinn</p>	<p><i>Eleven skal utvikle ordforrådet og bygge opp skolespråket som grunnlag for videre læring.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Arbeide med ord og begreper i alle fag. ● Kunne forstå betydningen av noen kjente ordtak og uttrykk. ● Kunne bruke et situasjonsuavhengig og presist språk om flere tema fra fagene. ● Utvikle og ta i bruk strategier for hva de gjør når de møter ord de ikke forstår. ● Kunne gjengi innhold fra tekst og samtale med egne ord. ● Kunne fortelle om et faglig emne og bruke relevante fagord. ● Kunne ta del i samtaler om et gitt tema. ● Kunne stille utdypende spørsmål, uttrykke egne meninger og gi uttrykk om han forstår eller ikke forstår. 	<p>Utnytte naturlige situasjoner til språk og begrepsutvikling daglig.</p> <p>Gjøre det kjent og tydelig for elevene hvilke fagord som er relevante i ulike sammenhenger.</p> <p>Legge til rette for situasjoner der elevene kan ta nye ord og fagord i bruk i muntlige aktiviteter</p> <p>Bruk av åpne spørsmål og oppfølgingsspørsmål.</p> <p>Legge til rette for at elevene får bruke fagord i samtaler og aktiviteter.</p> <p>Trene på å snakke om tema med et situasjonsuavhengig språk.</p>	<p>Ha ukas begreper:</p> <ul style="list-style-type: none"> - maks 4 begreper pr. uke - Jobb med begrepenes betydning/innholds side, form (hvordan ordene er skrevet) og bruk (bruk begrepene i setninger, sett begrepene i meningsfull kontekst, gi eksempler m.m.). <p>Creaza - digitalt tankekart med mulighet for å bruke bilder, filmer, emojis m.m.</p> <p>Cartoonist - digitalt verktøy for å lage tegneserier (her ligger mange forslag til oppgaver og tema)</p> <p>Ordforklaringsbingo, forklar og bytt lapp, «hvem skal ut?», samarbeide om ordforklaringer, alias med relevante begreper, bruk av læringsvenn, hva er likt/ulikt (venn-diagram), begrepskart (under- og overbegreper, eksempler).</p>	<p>Anbefalte kartleggingsverktøy: Språk 6-16 20 spørsmål SOL</p> <p>Ser man utslag på ovennevnt kartlegging av språk eller oppmerksomhet: spesped.kontakt kopler på PPT for nærmere kartlegging + vurderer LOGOS-kartlegging.</p>

			I møte med tekst er det generelt viktig å sikre at elevene kjenner til de viktigste begrepene i teksten. De må også vite hva de skal gjøre når de møter et ukjent ord (se på sammenhengen ordet står i, studer ordets oppbygning, spør læreren eller læringsvenn, eller bruk ordbok (f. eks. intowords)).	
--	--	--	---	--

Les og forstå - Utvikle leseglede og motivasjon for lesing

	Delmål	Metode (dette gjør vi på Sandved)	Idébank/eksempler	Når eleven ikke følger forventet progresjon, gjør vi dette:
1.trinn:	<p><i>Eleven skal utvikle nysgjerrighet for bøker og like å bli lest for.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppleve glede, nysgjerrighet og interesse for bøker • Lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa 	<p>Legge til rette for leseaktiviteter.</p> <p>Ha rikelig og lett tilgang på tilpasset og variert lesestoff.</p> <p>Høytlesing av varierte tekster hver dag. Barns medvirkning i valg av bøker.</p> <p>Leseprosjekter som f. eks. bokorm, leseuke, leseiesta.</p>	<p>Ha mange bøker i klasserommet.</p> <p>Lese ord og tekster på skjerm og papir.</p> <p>Spørsmål og svar, trekk strek fra tekst til bilde.</p> <p>Småbøker tilpasset elevens nivå. (organisering og innkjøp)</p> <p>Høytlesing 15 minutter hver dag.</p> <p>Presentere ulike sjangre og teksttyper. Viktig å stoppe opp, stille oppfølgingsspørsmål.</p> <p>Bokurer Bibliotek Sommerles Forfatterbesøk</p>	<p>Finne tilpasset tekst og bøker som fenger .</p> <p>Vekselse med læringsvenn.</p> <p>Veksle mellom å lese og høre på lydbok.</p>

		<p>Skoleomfattende tiltak en gang i året. Besøke biblioteket.</p> <p>Legge prinsipper om leseengasjement til grunn i planlegging av lese- og skriveopplæringen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Relevans ● Tilhørighet ● Autonomi ● Mestring 		
<p>2.trinn:</p>	<p><i>Eleven skal videreutvikle nysgjerrighet for bøker og like å lese og bli lest for.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Oppleve glede, nysgjerrighet og interesse for bøker. ● Lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa 	<p>Ha tilgjengelig et utvalg bøker/tekster av ulik vanskegrad.</p> <p>Modellere og støtte elevene i bruk av knyttnevegelen. Sette av tid til høytlesing hver dag. Daglig lesing tilpasset nivå.</p>	<p>Svært viktig at sterke lesere blir utfordret.</p> <p>Fabel / tekster som fenger Bok i bruk</p> <p>Høytlesing 15-20 minutter hver dag. Presentere ulike sjangre og teksttyper. Viktig å stoppe opp , stille oppfølgingsspørsmål.</p> <p>Bokuker Bibliotek Sommerles Forfatterbesøk</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> Låne skjønnlitteratur og sakprosa på biblioteket til egen lesing. 	<p>Legge til rette for leseaktiviteter og ha rikelig og lett tilgang på tilpasset og variert lesestoff.</p> <p>Leseprosjekt på skolen, som f.eks. leseuke, bokanmeldelser, forfatterbesøk, samarbeid med biblioteket.</p> <p>Skoleomfattende tiltak en gang i året.</p> <p>Legge prinsipper om leseengasjement til grunn i planlegging av lese- og skriveopplæringen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Relevans Tilhørighet Autonomi Mestring 		
3. -4. trinn:	<p><i>Eleven skal videreutvikle nysgjerrighet for bøker og like å lese og bli lest for.</i> <i>Eleven skal gi uttrykk for å mestre lesing.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Opplive glede, nysgjerrighet og interesse for bøker. Lytte til og samtale om skjønnlitteratur og sakprosa Kunne finne skjønnlitteratur og sakprosa på biblioteket til egen lesing. 	<p>Ha tilgjengelig et utvalg bøker/tekster av ulik vanskegrad.</p> <p>Modellere og støtte elevene i bruk av knyttneveregelen.</p> <p>Sette av tid til høytlesing hver uke.</p> <p>Daglig lesing tilpasset nivå.</p> <p>Legge til rette for leseaktiviteter og ha rikelig og lett tilgang på tilpasset og variert lesestoff. Leseprosjekt på skolen, som f. eks. leseuke, bokanmeldelser, forfatterbesøk, samarbeid med biblioteket.</p> <p>Skoleomfattende tiltak en gang i året. Besøke Sandnes bibliotek.</p>	<p>Låne bokkasser fra Sandnes bibliotek. Viktig å ha variasjon i bokutvalget i klasserommet, både knyttet til sjanger og vanskelighetsgrad.</p> <p>Lesestund med stillelesing hver dag.</p> <p>Lydbok (på skjerm med bildestøtte) eller høytlesing under spising. I denne sammenhengen anbefales bildebøker.</p> <p>Læreren modellerer hvordan vi kan lager oss indre bilder, tolke teksten og relatere teksten til noe vi har sett og hørt før.</p> <p>Salaby bibliotek /skolestudio skolebibliotek</p> <p>Ukas bok:</p> <p>a) En elev i uka presenterer ei bok de har lest. Begrunner hva som er bra med boka og sier noe om hvem boka anbefales til.</p>	<p>Ved manglende motivasjon og leselyst:</p> <ul style="list-style-type: none"> kartlegg hva som kan være årsaken: <ul style="list-style-type: none"> passer vanskegrad? Er innholdet interessant for eleven? Er lesing vanskelig for eleven? Har eleven få mestringsopplevelser knyttet til lesing? <p>Hjelp eleven å finne bøker med passende vanskegrad og som innholdsmessig er interessant for eleven. Forsøk å være tett på for å støtte eleven når dere er på skolebiblioteket.</p> <p>Vær bevisst på at ofte henger manglende motivasjon sammen med manglende mestringsopplevelser eller</p>

		<p>Legge prinsipper om leseengasjement til grunn i planlegging av lese- og skriveopplæringen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Relevans ● Tilhørighet ● Autonomi ● Mestring 	<p>eller:</p> <p>b) Lærer introduserer elevene for ei ny bok hver uke for å stimulere til leselyst. Det kan være bildebøker, fakta, eller skjønnlitteratur. Bruk gjerne boktips fra sølvberget: https://www.xn--slyberget-18a.no/Anbefalinger/Lesetips-for-barn-og-unge/3.-4.-klasse/Boktips-for-3.-4.-klasse</p> <p>OBS: sentralt at boka er fysisk tilgjengelig slik at elevene kan utforske boka.</p>	<p>manglende mestringstro.</p> <p>Gjør eleven oppmerksom på hva hen gjør når hen lykkes i lesing.</p> <p>Samarbeid med hjem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppfordre til å gå på biblioteket sammen - Biblioteket kan veilede og komme med forslag til bøker. Hvis det barnet er lite interessert i å besøke biblioteket, kan foreldre låne bøker som de tar med hjem og gjør tilgjengelig for barna sine. - Oppfordre foreldre til å lese for barnet. Slik kan barnet få positive opplevelser med litteratur.
--	--	---	--	--

Den andre leseplanen:

<https://sites.google.com/site/hibnorsk2/fagst/videre-lese--og-skriveopplaering/lesestrategier>